

## N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 4 Maj 1909, kl. 4 e. m.

*Första Kammarrens andra tillfälliga utskotts utlåtande N:o 9 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen i fråga om utredning angående de skatte- och inkomstkällor inom kommun, hvilka må komma till användning, när kommunens inkomster minskats genom införande af så kalladt lokalt veto.*

Till utskottets behandling har hänvisats en af herr Hildebrand väckt motion, n:o 47, hvaruti motionären föreslår, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande de skatte- och inkomstkällor, som må kunna användas af kommun, hvars inkomster minskats på grund af så kallade lokalt veto, och till Riksdagens pröfning snarast framlägga däraf möjligen föranledda förslag.

Motionären anför till en början: »nykterhetsrörelsen är för närvarande inom de germanska eller öfvervägande germanska folken en af tidens märkligaste företeelser, och detta med all rätt. Man må ha hvilken uppfattning som helst af alkoholens rent fysiologiska verkningar, man må vara anhängare af absolut spritdrycksförbud, af lokalt veto eller af något annat restriktionssystem såsom moderat nykterhetsvän eller vara tämligen likgiltig för hela frågan — en och hvar torde dock inse, att alkoholmissbruket åstadkommer oerhördt mycket ondt. Det är vissa individers, vissa familjers,

*Bih. till Riksd. Prot. 1909. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 19 Häft. (N:o 19.) 1*

vissa samhällens förbannelse. Det förslappar individens energi och moral och inverkar menligt på det kommande släktet. För folken är det en lifsfråga att bekämpa det.»

I en allmän öfversikt påpekar motionären de reformkraf kring hvilka nykterhetsrörelsens hufvudintresse samlats. Ett af dessa är det lokala vetot och på angifna grunder finner motionären detta vara nykterhetsvännernas närmaste mål.

Efter en historik öfver de vid riksdagarne 1893, 1894, 1896, 1902, 1907 och 1908 väckta, men alltid fallna frågorna om införandet af den form af lokalt veto, som genom folkomröstning efter hufvudtalet inom kommun afgör om medgifvande eller vägran af sökt utskänkingsrätt, anför motionären vidare:

»Den egentliga striden gäller icke egentligen kommunens rätt att vägra utskänkingsrättighet, ty den rätten finnes redan i lag stadgad. Krafvet från de absolutistiska nykterhetsorganisationerna går ut på folkomröstning inom kommunen, med lika och direkt rösträtt för både män och kvinnor, under det man å andra sidan hänvisar till att det lokala vetot redan kommit till användning i flertalet landskommuner, och att den nya kommunala röstskalan alldeles direkt kommer att medföra en förskjutning till förbudsifrnarnes fördel. Nu vet man emellertid, att slagorden ha en stor betydelse, och därför har man på radikalt nykterhetsvänligt håll sökt skilja mellan termerna »kommunalt veto», som vi redan hafva och där omröstning sker efter graderad skala, samt »lokalt veto», som nykterhetsvännerna önska och hvars mest karaktäristiska egenskap är att beslutet fattas medelst omröstning med lika och direkt rösträtt. Hela denna särskiljning af termerna synes vara ganska olämplig, eftersom den lätt afvänder uppmärksamheten från det viktigaste, *rätten för kommunen att själf bestämma*. Man finner också, att ifriga nykterhetsvänner använda båda termerna i samma betydelse, hvilket gör att jag ansett mig i allmänhet kunna tala om *lokalt veto*, med olika former för dess användning. De märkligaste inläggen på senaste tid i frågan synas mig vara de fyra artiklar af lektor P. Waldenström i Svenska Morgonbladet, i hvilka han framlagt den uppfattningen, att det direkta omröstningsvetot icke alls behöfves, men väl en del ändringar på helt annat håll.

Slutligen må anmärkas, att Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling utsändt frågor rörande det lokala omröstningsvetot till landets samtliga kommuner, och att resultatet den 25 januari var, att 975 kommunala stämmor instämt i den föreslagna resolutionen till förmån för det

lokala vetot med direkt omröstning. Emot detta lokala veto hade endast 55 stämmor uttalat sig, under det 236 förklarat, att de ej upptoge frågan till behandling. Tre städer hade uttalat sig, af dem 2 för det lokala omröstningsvetot och 1 för absolut rusdrycksförbud. Från 26 städer hade underrättelse ingått, att de icke upptagit frågan. Det kan således icke förnekas, att rörelsen för denna vetoform är mycket utbredd.»

»Äfven med lokalt veto inträder förbudet mot försäljning af brännvin, vin och öl m. m., men skillnaden är dock mycket stor mellan detta system och allmänt förbud för hela landet. Om lokalt veto användes, så kan dock inom kommunen bosatt från annan ort inköpa de drycker han önskar förtära, hvilket visar, att den individuella friheten dock får större utrymme. Systemet är därjämte mera elastiskt, så till vida som ett beslut om användning af det lokala vetot endast gäller ett fåtal år och därför kan gå tillbaka, om en stark stämning skulle finnas inom kommunen för en återgång till äldre förhållanden. Några af de anmärkningar, som jag ofvan riktat mot det allmänna förbudet, kunna förvisso göras äfven mot systemet med lokalt veto. Det visar sig redan nu i många af våra förbudskommuner, att man på allehanda olika sätt söker kringgå förbudet, men missförhållandena kunna tydligen icke blifva lika svåra som i händelse allmänt landsförbud infördes, för så vidt nämligen ej det lokala vetot skulle komma till användning inom de största städerna, i hvilket fall försöken att kringgå bestämmelserna helt visst skulle anta mycket svårartade former.

Hur man än bedömer det lokala vetots användning, måste man nog helt enkelt sätta sig in i att detta system under de närmaste åren kommer att tillämpas i ett allt större antal kommuner. Redan med nuvarande fyrkskala ha förbudsvännerna segrat i flertalet landskommuner och i en af våra minsta städer. Blir under den närmaste tiden den nya 40-gradiga skalan gällande, med dess ofantliga omkastning på många håll af maktförhållandena, torde vetorätten komma att användas både där förbudsvännerna förut blifvit slagna och där frågan om lokalt förbud aldrig varit före. Hela landsbygden torde väl komma att göras »torr», för att använda en amerikansk term. Staden Sätters föredöme kommer nog att följas af en mängd småstäder, och man synes kunna vänta, att rörelsen kommer att rätt kraftigt tränga fram äfven i våra medelstora städer.»

»Då mängden af nya lokala förbudsbeslut kommer att i hög grad inverka på kommunernas finanser samt en påskyndad utveckling af systemet med lokalt veto är en tydlig följd af den nya kommunala röstskalan, är det synnerligen angeläget att i tid ordna med en utredning, huru kom-

munerna skola ställa sig, då försäljniugsinkomsterna bortfalla. Så länge det lokala vetot håller sig till landskommunerna, blifva de uppkommande svårigheterna jämförelsevis små, men skulle det komma till användning äfven i ett antal städer, kunna förhållandena blifva mera bekymmersamma ur ekonomisk synpunkt. De inkomster, som förloras på ett håll, måste gifvetvis återtagas på ett annat; och fråga kan då uppstå, om hela beloppet med nödvändighet behöfver öka den direkta kommunala beskattningen, eller om ej en fördelning med anlåtande af olika skattekällor vore tänkbar. Skulle mot förmodan det lokala vetot komma till användning äfven i landets största städer, blefve nödvändigheten af en dylik fördelning synnerligen trängande.»

*Utskottets  
yttrande.*

Utskottet ansluter sig fullt till motionärens uppfattning, att den nya kommunala röstskalan skall medföra en påskyndad utveckling af systemet med lokalt veto, samt antager, jämväl i likhet med motionären, såsom möjligt, att det lokala vetot skall komma till användning äfven i ett antal städer; vidare delar utskottet motionärens förmodan, att i landets största städer vetot ej skall komma till användning. Innan emellertid utskottet till afgörande företagit frågan, huruvida skrifvelse i motionens syfte bör tillstyrkas eller icke, har utskottet dels till besvarande upptagit frågan, huruvida utskottet borde tillstyrka Första Kammaren att biträda Andra Kammarens fattade, till utskottets förberedande behandling hänvisade beslut om skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning angående det allmännas frigörande från ekonomiskt beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel och dels sökt utröna, om brännvinsförsäljningsmedlen tillföra den kommunala hushållningen inkomster af afgörande betydelse för densamma.

Om man granskar de statistiska uppgifterna rörande rikets lands- och stadskommuners finanser för året 1906, det senaste, hvars siffror varit för utskottet tillgängliga, så finner man, att landskommunerna samma år haft utgifter till ett belopp om 45,419,419 kronor, men till täckande af dessa utgifter af brännvinsförsäljningsmedlen, tillhoppa 13,552,760 kronor, bekommit endast 1,620,868 kronor. I förhållande till landskommunernas totala utgiftssumma äro således inkomsterna från brännvinsförsäljningsmedlen ej större, än att utskottet utan vidare vågar det påståendet, att om sistsagda inkomster skulle minskas eller upphöra, så skulle däraf ej för landskommunerna i det hela taget följa nämnvärda svårigheter. Med afseende å städerna har utskottet uträknat, hvilken procent summan af städernas an-

del i brännvinsförsäljningsmedlen för 1906 utgör af summan utaf städernas samtliga inkomster dels i Stockholm, Göteborg och Malmö hvar för sig och dels för öfriga städer tillsammans, samt därvid funnit denna procent utgöra i Stockholm 6,<sup>34</sup>, i Göteborg 9,<sup>54</sup>, i Malmö 6,<sup>38</sup> och i öfriga städer 10,<sup>53</sup>. Sagda år var den numera upphäfdade kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 24 maj 1895 ännu gällande; enligt denna skulle af brännvinsförsäljningsmedlen från städerna tilläggas Stockholm 80 procent, städer, som icke deltaga i landsting, 70 procent och öfriga städer 50 procent. De erhållna siffrornas betydelse framstår emellertid klarare, om siffrorna sammanställas med siffrorna för bevillningen och summan af städernas andelar i brännvinsförsäljningsmedlen. Utskottet har därför här infört äfven dessa siffror samt likaledes intagit uppgift om utdebiteringen på bevillningskronorna sålunda:

	Påförd bevillning	Summan af städernas samtliga inkomster	Summan af städernas an- del i bränn- vinsförsälj- ningsmedlen	Eller i proc. af summan af städernas samtliga inkomster	Utdeb. per be- villnings- krona
	kronor	kronor	kronor	procent	kronor
Stockholm .....	2,315,023	31,148,905	1,975,574	6, <sup>34</sup>	4, <sup>87</sup>
Göteborg .....	739,561	10,315,773	983,972	9, <sup>54</sup>	5, <sup>68</sup>
Malmö .....	372,958	5,874,914	374,745	6, <sup>38</sup>	5, <sup>49</sup>
Öfriga städer...	2,503,580	35,102,756	3,695,498	10, <sup>53</sup>	5, <sup>35</sup>

Numera gälla jämlikt kungl. förordningen den 9 juni 1905 ändrade regler för fördelningen af de i städerna inlutna brännvinsförsäljningsmedlen; städernas andel i samma medel skola nämligen under loppet af vissa år intill utgången af år 1919 småningom nedbringas, så att samma andel, t. ex. år 1912, skall utgöra endast 40 procent för alla städer samt med ingången af år 1920, då vidare sänkning upphör, endast 29 procent. Då städernas inkomster af nämnda medel således under alla förhållanden skola förminskas, har utskottet sökt beräkna, hvilken påföljd ensamt tillämpningen af lagens fördelningsregler skall medföra för städernas hushållning, därvid utskottet hänfört sina beräkningar till de nyss nämnda två åren. För sina beräkningar har utskottet måst utgå från följande antaganden, nämligen att utgifterna i stadssambällena 1912 och 1920 till sin summa skola vara desamma som 1906 samt att jämväl inkomsterna — fränsedt brännvinsförsäljningsmedlen — skola uppgå till samma belopp, som sist-

sagda år, och att det för städerna icke skall finnas någon annan utväg att täcka den genom minskningen i omfördälda medel uppkomna bristen i inkomster än genom ökad utdebitering å bevillningskronorna. Under dessa förutsättningar ställa sig siffrorna sålunda:

	Summan af andelen i brännvinsförsäljningsmedlen.	I procent å samtliga inkomster.	Minskning mot 1906.	Ökning i utdebitering å bevillningskronorna.	Nu behöflig utdebitering å bevillningskronorna.
	Kronor.	Procent.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>År 1912.</i>					
Stockholm .....	987,786	3,17	987,787	0,43	5,30
Göteborg .....	562,270	5,45	421,702	0,57	6,25
Malmö .....	214,140	3,64	160,605	0,43	5,92
Städerna i allmänhet	2,956,398	8,42	739,100	0,30	5,65

<i>År 1920.</i>					
Stockholm .....	716,145	2,30	1,259,429	0,54	5,41
Göteborg .....	407,645	3,95	576,327	0,78	6,46
Malmö .....	155,251	2,64	219,494	0,59	6,08
Städerna i allmänhet	2,143,389	6,11	1,552,109	0,62	5,97

De anförda siffrorna, särskildt siffrorna rörande den procent, brännvinsförsäljningsmedlen utgöra och beräknats komma att utgöra af städernas samtliga inkomster, visa att, såvidt städerna angår, de medel en stadskommun skulle förlora genom användning af lokalt veto väl i regel ej äro större, än att de synas utan alltför stora svårigheter kunna återtagas genom ökad utdebitering å bevillningskronorna, men dock tillräckligt afsevärda, att en utredning enligt motionärens hemställan i och för sig ej är opåkallad.

Som ofvan nämnts har utskottet förut till besvarande förehåft frågan, huruvida utskottet borde tillstyrka Första Kammaren att biträda Andra Kammarens beslut rörande skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning angående det allmännas frigörande från ekonomiskt beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel och utskottet har på anförda skäl i hufvudsak tillstyrkt Första Kammaren att biträda beslutet. Då vid verkställighet af sistsagda utredning, hvilken utskottet antager skola komma

till stånd, den fråga motionären väckt gifvetvis äfvenledes måste blifva pröfvad, samt således den af honom önskade utredningen kan förväntas blifva utförd i sammanhang med ofvan afsedda utredning, saknar utskottet skäl tillstyrka motionen.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer utskottet,

att herr Hildebrands ifrågavarande motion icke måtte föranleda till någon vidare åtgärd af kammaren.

Stockholm den 4 maj 1909.

På utskottets vägnar:

A. WACHTMEISTER.

---

Herr *Benedicks* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet och herr *Lindblad*, att han icke deltagit i den slutliga handläggningen däraf.

---